

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 7, NUMBER 2, 2018

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 7, No. 2, 2018

MUŠINKA, A.: Spišský Hrhov as an example of the complexity of relations between Roma and non-Roma on the local level. *Annales Scientia Politica*, Vol. 7, No. 2 (2018), pp. 50 - 55.

ALEXANDER MUŠINKA

Institute of Roma Studies
Center of Languages and Cultures of National Minorities
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: alexander.musinka@unipo.sk

Abstract:

The paper focuses on the presentation and analysis of activities aimed at improving the situation of the Romani community in Spišský Hrhov. We point out and explain that the conditions faced by local Roma cannot be perceived as ideal; that the whole situation must be analyzed in a complex plane in order to understand the real picture. Why, despite many years of community activities, most Roma continue to live in a separate settlement, and why the local majority still perceives the Roma as different.

Keywords:

Roma; Romani community; Self-government; Spišský Hrhov; Work with Roma.

SPIŠSKÝ HRHOV AKO PRÍKLAD KOMPLEXNOSTI VZÁJOMNÝCH VZŤAHOV RÓMOV A NERÓMOV NA LOKÁLNEJ ÚROVNI

ALEXANDER MUŠINKA

Institute of Roma Studies
Center of Languages and Cultures of National Minorities
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: alexander.musinka@unipo.sk

Abstract:

The paper focuses on the presentation and analysis of activities aimed at improving the situation of the Romani community in Spišský Hrhov. We point out and explain that the conditions faced by local Roma cannot be perceived as ideal; that the whole situation must be analyzed in a complex plane in order to understand the real picture. Why, despite many years of community activities, most Roma continue to live in a separate settlement, and why the local majority still perceives the Roma as different.

Keywords:

Roma; Romani community; Self-government; Spišský Hrhov; Work with Roma.

Vo svojom príspevku by sme sa radi bližšie venovali aktuálnej situácii v obci Spišský Hrhov a aktivitám obce, ktoré sú zamerané na zlepšenie celkového postavenia a životných podmienok Rómov v obci. Vzhľadom na skutočnosť, že obec ako aj aktivity jej samosprávy sú dlhodobo prezentované primárne v médiách ako príklad veľmi úspešného práce s Rómami, radi by sme v tomto príspevku uviedli niektoré verejne prezentované tvrdenia

na „pravú mieru“ a ukázali ich v širších (komplexnejších) súvislostiach.

Hneď na úvod chceme zdôrazniť, že uvedená štúdia v žiadnom prípade nemá za cieľ spochybniť tieto aktivity alebo dokázať, že k prezentovaným zmenám nedošlo. Primárne ma za cieľ vysvetliť, reálnu situáciu niektorých prezentovaných tvrdení.

Obec Spišský Hrhov sledujeme už dlhodobo – viac ako 10 rokov – pričom viac ako 5 rokov v nej realizujeme etnografický a kultúrno antropologický výskum. Výsledkom týchto výskumov bolo aj niekoľko publikácií, ktoré sme v posledných rokoch publikovali. Prvý raz sme situáciu v obci popísali v publikácii *Podarilo sa* (Mušinka, 2012), neskôr sme o obci pre potreby Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (SFPA) pripravili policy paper *Obec Spišský Hrhov – model úspešne fungujúcej obce v procese reformy verejnej správy a v kontexte multikultúrneho spoluzitia* (Mušinka, 2016) a najnovšie aktivity obce boli prezentované v pokračovaní knihy *Podarilo sa*, ktorú sme spolu s Miroslavom Pollákom vydali pod názvom *Darí sa* (Mušinka, Pollák, 2018). Spišský Hrhov bol prezentovaný aj v zborníku (Ne)legálne osady, v ktorom publikoval článok starosta obce Vladimír Ledecký *Postup prác pri vysporiadavaní pozemkov v obci Spišský Hrhov* (Ledecký, 2012).

Pre úplnosť a lepšie zorientovanie sa, uvediem iba stručnú charakteristiku obce. Obec sa nachádza v blízkosti okresného mesta Levoča. Podľa údajov obecného úradu mala na konci roku 2013 celkovo 1420 obyvateľov, z tohto v obci žilo podľa odhadov 325 obyvateľov, ktorí sú okolím vnímaní ako Rómovia.¹ K rómskej národnosti sa však podľa posledného sčítania ľudu z roku 2011 prihlásilo iba 27 obyvateľov. V období posledných dvoch dekád obec sa z demografickej stránky výrazne zmenila. Zatiaľ čo počet Rómov sa výrazne nemenil, počet väčšinového obyvateľstva sa takmer zdvojnásobil.² Podľa sčítania obyvateľov z roku 1950 mala obec 839 obyvateľov a o 50 rokov neskôr, v roku 2001 podľa údajov zo sčítania obyvateľov ich počet vzrástol iba na 963.³ Jedným z dôvodov takéhoto nárastu bolo aj to, že obec poskytla pre záujemcov viac ako 600 nových stavebných pozemkov s kompletnou infraštruktúrou.

Aktuálne miestna rómska komunita v obci predstavuje asi pätinu obyvateľstva (podľa údajov z Atlasu rómskych komunít z roku 2013 to predstavovalo 22,9 %), pričom väčšina žije na jednej ulici, ktorá netvorí segregovanú časť obce, ale je súčasťou prirodzenej urbanistickej osi obce – jej spodnú časť obýva majoritné obyvateľstvo a obydlia Rómov prirodzene nadväzujú na obydlia majority, ktoré sa nijakým zvláštnym spôsobom aktuálne neodlišujú čo do typu výstavby. Cela uvedená ulica na ktorej býva miestna rómska komunita je aktuálne vybavená technickou infraštruktúrou v rovnakej miere ako ostatná časť obce a všetky služby sociálnej infraštruktúry sú jej dostupné bez výnimky. Menší počet rómskych rodín (menej ako päť) býva mimo tejto ulici – v bytoch priamo v obci a niekoľko rómskych rodín má odkúpené pozemky pre výstavbu rodinných domov medzi väčšinovým obyvateľstvom.

V kontexte riešenia spolunažívania Rómov a neRómov ako aj v oblasti zlepšenia kvality

života miestnej rómskej komunity, je Spišský Hrhov prezentovaný ako vzor (niekedy až idylický) – ako príklad toho ako sa to dá a ako to funguje. Skutočnosť, má však k ideálnemu stavu ešte značne ďaleko. Pokúsime sa na príklade niektorých rovín ukázať, že situácia v Spišskom Hrhove ešte stále nie je ideálna. Uvedené príklady uvádzame bez nároku na ich úplnosť alebo hierarchickú postupnosť. V takto komplexnej/komplikovanej sfére, to ani nie je dosť dobre možné.

Ak by sme vzali akúkoľvek sféru, ktoré sa dotýka miestnej rómskej komunity, zistíme, že skoro v žiadnej Spišský Hrhov nebude dominovať. Ak si vezmeme údaje z Atlasu rómskych komunít (Mušínska et al., 2014), tak obec čo do početnosti je na 285 mieste⁴, v kontexte početnosti samotnej rómskej komunity je obec na 216 mieste, ako to prepočítame na percentuálne zastúpenie Rómov v obci, obec je dokonca na 417 mieste. A podobným spôsobom by sme mohli poukazovať aj na iné ukazovatele.

Nie je problémom pri aktuálnych znalostiach rómskych komunít nájsť obce v ktorých je početnosť Rómov nižšia, bytové podmienky kvalitnejšie, vzdelanostná úroveň vyššia alebo interetnické vzťahy lepšie. Len pre ilustráciu by sme mohli uviesť napríklad neďaleký Spišský Štvrtok alebo obec Nová Lesná a pod., v ktorých náhodný pozorovateľ iba s veľkými ťažkosťami nájde rozdiely medzi Rómami a neRómami.

Dokonca ani v rovine „veľkosti sociálnej zmeny (skoku)“ Spišský Hrhov nie je výnimočný. Ak porovnáme ako sa zmenili životné podmienky Rómov v neďalekých Letanovciach (premiestnenie z lokality Letanovský mlyn do lokality Strelníky, bolo extrémnou zmenou – z chatrčí bez akejkoľvek infraštruktúry do bytov nižšieho štandardu) alebo podobný prípad, ktorý sa udial v obci Sveržov, zmeny v týchto obciach sú výraznejšie ako v Spišskom Hrhove.⁵

¹ Podľa údajov z Atlasu rómskych komunít na Slovensku (Mušínska et al., 2014). Aktuálne má obec podľa zdrojov OcÚ 1647 obyvateľov. Viac pozri na <http://www.spiskyhrhov.info/> [6/11/2018].

² Zhruba pred 12 rokmi bol počet obyvateľov obce okolo 600 a v súčasnosti sa zvýšil takmer o tisíc ľudí. (Korda, 2016), (Bán, 2016) Z týchto zdrojov čerpám aj v iných častiach tejto práce.

³ Údaje zo sčítania z archívu autora.

⁴ Do uvedeného prehľadu sme nezhrnuli mestá ale iba obce, celkový počet ktorých v uvedenej pramennej databáze bol 949. Uvedenú pozíciu uvádzame od najpočetnejšej obce.

⁵ Na tomto mieste by som iba rád uviedol, že prípad Letanovský mlyn vníma v širšom kontexte ako príklad zlej praxe, kedy sa obec „za každú cenu“ snažila „zbaviť“ problémovej miestnej komunity. Opačne vnímam prípad obce Sveržov, ktorý prezentujem ako jeden z príkladov dobrej praxe, pretože zmena podmienok bývania miestnych Rómov,

To čo je však v Spišskom Hrhove unikátne, je komplexnosť prístupu k sociálnej zmene (primárne medzi Rómami), dlhodobé a strategické plánovanie jednotlivých krokov a cieľov a hlavne vytváranie takých zmien, ktoré síce nemusia byť vizuálne okamžite viditeľné, ale budú mať veľmi silný potenciál pre ich trvalú udržateľnosť. A kombinácia práve týchto prvkov, je v kontexte Slovenska unikátna. Popis a charakteristika jednotlivých krokov bola čiastočne popísaná v už spomínaných publikáciách a je relatívne ľahko dostupná aj prostredníctvom mnohých internetových zdrojov, preto sa im na tomto mieste (z kapacitných dôvodov) nebudeme detailnejšie venovať. Nižšie popísané skutočnosti preto je nevyhnutné vnímať práve v kontexte týchto spomínaných pozitívnych zmien a nie ako kritiku (ako kritika nie sú písané).

Urbanistická situácia rómskej komunity v obci je popísaná vyššie. Aj napriek mnohým aktivitám obce, Rómovia v Spišskom Hrhove bývajú stále viac menej homogénne v jasne vymedzenej časti obce, ktorá je síce jej integrálnou súčasťou, avšak v nej nenájdeme ani jedno obydlie príslušníkov majority. K vzájomnému priestorovému premiešaniu doposiaľ nedošlo. Niekoľko rodín, ktorí bývajú v obci medzi majoritou predstavujú nepočetnú skupinu tých, ktorí tam bývajú už dlhodobo.

V nedávnej minulosti boli dokonca pokusy zo strany Rómov z miestnej komunity usadiť sa mimo osídlenia, tieto však neskončili úspešne. Po niekoľkých rokoch sa presťahovali späť do rómskeho osídlenia. Zároveň už spomínaných niekoľko stavebných pozemkov v rámci novovznikajúcej výstavby, ktoré si v obci kúpili Rómovia predstavujú štatisticky nepodstatnú časť. Okrem toho sa jedná o Rómov z iných obcí.

Vysvetlenie a pochopenie tohoto stavu si však vyžaduje širší kontext. Na prvom mieste je nutné uviesť, že na možnosť presunu Rómov z osídlenia medzi majoritu v obci, aktuálne neexistujú žiadne formálne obmedzenia. Ani priame (v zmysle konkrétnych nariadení, ktoré by im to neumožňovali) ale ani nepriame (máme na mysli také, ktoré by síce neboli deklaratívne proti miestnym Rómom, ale ktoré by

mali dopad iba na túto skupinu). Rómovia sa môžu kedykoľvek a za rovnakých podmienok ako ktorýkoľvek iný občan v obci urbanisticky presunúť z osídlenia do obce. Dôvody prečo sa tak nedeje musíme hľadať primárne v spoločensko kultúrnom kontexte. Osídlenie v posledných rokoch prešlo obrovskou vizuálnou a kultúrnou zmenou. Oproti minulosti v ňom už neexistujú chatrče, osídlenie je kompletne napojené na všetky inžinierske siete, boli v ňom postavené obecné nájomné byty a to nielen byty nižšieho štandardu ale aj štandardné nájomné byty. Okrem toho obec v osídlení realizuje aj iné - alternatívne - druhy individuálnej výstavby a pod.⁶ Z tohto hľadiska, sa javí rozhodnutie zotrvať v osídlení (alebo sa tam vrátiť) ako nijako neobmedzujúce. Aj v osídlení tak ako aj v „majoritnom priestore“ je možnosť výstavby štandardného bývania alebo jeho získanie identická.

Jedným z významných prvkov, ktoré vedú k rozhodnutiu miestnych Rómov ostať bývať v osídlení, je okrem iného aj preferencia „bývať medzi svojimi“. Bývanie medzi majoritou ešte stále prináša nutnosť príliš veľkých zmien, ktoré musia uskutočniť aby neboli vnímaní novým okolím negatívne. A aj potom čo ich absolvujú, budú stále pod výrazne vyššou „sociálnou kontrolou“ okolia (v porovnaní s majoritou) a stále budú okolím vnímaní ako „ti iní / tí druhí“. To že v takýchto prípadoch dôjde k výraznému spoločenskému prepadu nie je nutné zdôrazňovať. Veľmi zjednodušene môžeme povedať, že ak ste v pôvodnej komunite (v osídlení) boli „niekto“ v novom prostredí o túto spoločenskú pozíciu s najväčšou pravdepodobnosťou prídete a bude trvať veľmi dlho (a bude to vyžadovať veľmi veľké spoločenské „investície“) aby ste pôvodnú pozíciu získali späť. Okrem toho, ako ukazujú najnovšie výskumy Jaroslava Šotolu medzi tzv. integrovanými Rómami na Spiši (Šotola, 2016) aj v prípade splnenia „všetkých vyžadovaných vecí“ zo strany majority smerom k Rómom, nemusí to znamenať (a veľmi často neznamená), že ich majorita bude vnímať ako rovnocenných.

Ide o veľmi podobný prípad, aký zažívajú napr. imigranti z postsocialistických štátov (vrátane napr. Slovenska), ktorí sa rozhodnú

znamenať pre obec začiatok intenzívnej práce s komunitou, ktorá aj doposiaľ stále trvá. Viac o situácii v obci Sveržov pozri práce (Mušínska 2016), alebo (Mušínska, Pollák, 2018).

⁶ Podobné aktivity realizuje aj v iných lokalitách obce.

dlhodobo alebo trvale žiť v ekonomicky vyspelých štátoch západnej Európy. Bývanie v takomto prostredí si vyžaduje príliš veľa „sociálneho investovania“ čo pre mnohých môže znamenať fakt, že sa radšej vrátia späť, do svojho pôvodného prostredia. O tomto fenoméne v minulosti veľmi dobre písal americký sociológ a jeden z predstaviteľov tzv. chicagskej sociologickej školy Louis Wirth (Wirth, 1927), alebo v relatívne nedávnej dobe kanadský antropológ David Scheffel vo svojom článku o Starej Tehelni v Prešove (Scheffel, 2006)⁷.

Aby sme otázku bývania a lokácie uzavreli, je nevyhnutné poznamenať, že aj napriek dostupnosti všetkých sietí a služieb, miestne rómske osídlenie ako celok ešte zďaleka nedosahuje nerómskou majoritou definované štandardy urbanistického celku strednej triedy. Aj keď sa najhoršie obydlia – chatrče – už v osídlení nenachádzajú, a čistota celého osídlenia je neporovnateľná oproti minulosti⁸, urbanistické rozmiestnenie jednotlivých obydlií nie je identické ako u majority (podľa vyjadrenia miestnych by sa to dalo charakterizovať, že domy na ulici nie sú v „jednej línii“ ako domy neRómov), ich okolie často nie je upravené podľa „štandardov majority“ (v prípade mnohých obydlií chýbajú predzáhradky alebo upravené príľahlé pozemky/trávniky; ploty a oplotenia buď absentujú úplne alebo nie sú udržiavané a pod.) a niektoré samotné domy vizuálne (esteticky) vykazujú známky nižšieho štandardu ako sú „predstavy majority“ (domy nie sú vždy omietnuté, pri niektorých chýbajú estetické prvky ako obklady a dlažby, fasády niektorých nie sú namaľované a pod.). Taktiež infraštruktúra aj keď je dostupná pre všetkých obyvateľov osídlenia, nie všetci ju aj aktívne využívajú.

Pre úplnosť je nevyhnutné zdôrazniť, že uvedené nedostatky sú v procese neustálej zmeny a celkový obraz rómskeho osídlenia sa kontinuálne mení smerom k „majoritným

predstavám o štandarde“. Od počiatočného majetkovoprávneho vysporiadania pozemkov v osídlení až po zavedenie inžinierskych sietí neuplynulo ešte toľko času, aby zmeny boli natoľko viditeľné, že dôjde k celkovej zmene vnímania tohto priestoru zo strany majority.

Obdobná situácia ako v prípade bývania je aj v prípade vzájomných interetnických vzťahov, vrcholom ktorých sú vzájomné interetnické manželstvá. Doposiaľ neboli v Spišskom Hrhove zaznamenané žiadne interetnické manželstvá na úrovni miestna rómska komunita a miestna nerómska majorita. Samozrejme existuje niekoľko tzv. zmiešaných manželstiev, avšak tieto sa doposiaľ realizujú iba v rovine kedy zástupcovia majority nie sú pôvodom z obce. Niekoľko zmiešaných manželstiev v osídlení vzniklo a zostali tam aj bývať vďaka tomu, že v Spišskom Hrhove už dlhodobo pôsobí reedukačné centrum pre mladistvých, klienti ktorého si našli partnerov v miestnej rómskej komunite.

Druhú kategóriu tzv. zmiešaných manželstiev predstavuje nepočetná skupina obyvateľov osídlenia, ktorí si našli nerómskych partnerov mimo obce a vo väčšine prípadov sa po vzniku takýchto manželstiev aj z obce odsťahovali.

Podobne ako v prípade bývania, aj prípade interetnických vzťahov v obci stále existujú jasne vymedzené hranice medzi „svetom / priestorom majority“ a „svetom / priestorom minority“. Oficiálne nedefinované ale jasne vymedzené.⁹ Pre vnímanie miestej majority stále ostáva jasne prítomná dichotómia MY – majorita/neRómovia a ONI – Rómovia. Aj keď je pravdou, že táto dichotómia, podobne ako v mnohých iných mestách a obciach, sa rozšíri-

⁷ David Scheffel ma na práce Louisa Wirtha upozornil.

⁸ V tomto smere je nevyhnutné poznamenať, že aktuálna čistota osídlenia je primárne výsledkom pravidelného zberu odpadu a udržiavania čistoty zo strany obecných zamestnancov. Podľa informácií z terénu však úplne identická situácia je aj v majoritnej časti obce, v ktorej čistota je udržiavaná rovnakým spôsobom, pričom objem odpadov každodenne vyzbieraných v oboch častiach obce sa porovne v ničom neodlišuje.

⁹ Veľmi dobre popisuje fenomén hraníc vo svojej práci *Děvušky a cigarety* český antropológ Jakub Grygar (Grygar, 2016). Aj keď v prípade jeho výskumov ide o skutočné štátne hranice, podľa nášho názoru jeho popis veľmi dobre sedí aj na hranice medzi svetmi Rómov a neRómov a to nie len v rovine segregovaných rómskych komunít, ale aj v rovine vzájomných kultúrnych hraníc. Priestupnosť takýchto hraníc je kontrolovaná rovnakým spôsobom ako priestupnosť štátnych hraníc, pričom sa používajú štrukturálne podobne donucovacie nástroje a mechanizmy výsledkom ktorých je citelná forma sankcií. Miera priestupnosti, kontroly a sankcionovania, pritom závisí od vzájomných vzťahov týchto „dvoch svetov“, ale aj od individuálnych interpretácií (ne)formálnych pravidiel.

la o tretí rozmer a aktuálne vyzerá nasledovne: MY – majorita / neRómovia, ONI – naši Rómovia. a INÍ ONI – Rómovia v iných mestách a obciach. Rozdelenie Rómov na NAŠICH a TÝCH DRUHÝCH v obci znamená, že NAŠI sú na rozdiel od TÝCH DRUHÝCH – dobrí a vzájomné spolužitie nevykazuje žiadne „neštandardné“ (v zmysle „nezvládnuteľné“) disproporcie.

Jedným z prezentovaných prístupov ktoré viedli k pozitívnym zmenám v obci, bolo aj tvrdenie, že obec tieto zmeny dosiahla bez akejkoľvek štátnej podpory. Aj napriek skutočnosti, že toto tvrdenie zaznelo v médiách opakovane (napr. Jesenský, 2012) je nutné ho vnímať ako mediálnu skratku, ktorá v realite nie je úplne pravdivá.

Skutočnosť je taká, že obec Spišský Hrhov sa vôbec nerozhodla nastaviť svoje aktivity bez vonkajších zdrojov. Práve naopak. Tieto tvoria významnú časť prostriedkov. Existuje relatívne málo aktivít v obci, ktoré by neboli priamo alebo nepriamo podporené z vonkajších (a v tomto zmysle aj štátnych a európskych) zdrojov. Vonkajšie zdroje však obec využíva úplne inak ako je to často prezentované v médiách.

V prvom rade sa obec orientovala na získavanie zdrojov, ktoré by jej pokryli tie aktivity, ktoré mala naplánované v rámci svojho obecného Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR), ktoré vníma nie ako formálny dokument ale ako nástroj toho čo, prečo a v akom poradí sa má v obci realizovať. Je to podobný prístup ako individuálna stavba domu, ku ktorej drvivá väčšina stavebníkov pristupuje tak, že si naplánuje čo, prečo a ako chce stavať.¹⁰ Žiadosti o granty sa podávali (a stále podávajú) nie primárne podľa toho aká je aktuálna výzva, ale podľa princípu, či aktuálna výzva zapadá do predstáv o postupnosti rozvoja obce. Vďaka výzvam a vonkajším zdrojom obec dokázala začať a ukončiť registráciu a majetkovoprávne vysporiadanie pozemkov v celej obci (vrátane rómskeho osídlenia), získať zdroje (aspoň čas-

točné) na prípravu a budovanie infraštruktúry v obci, výstavbu niektorých obecných zariadení (napr. letné kúpalisko) a pod. Pravdepodobne najdôležitejším prvkom v tomto kontexte bolo využívanie vonkajších zdrojov na budovanie personálnych kapacít obce, obecných inštitúcií (miestna základná škola, UŠ a pod.) a primárne obecného úradu. Práve budovanie personálnych kapacít obce bolo jedným z nosných plánovaných cieľov sociálneho rozvoja, lebo tieto umožnili (a stále umožňujú) aktívne sa zapájať do všetkých možností ktoré sú k dispozícii – ako v projektovej sfére, dotačnej sfére ale aj v rámci štandardnej trhovo / podnikateľskej sféry.

Druhá rovina vonkajších zdrojov, ktoré obec získavala a stále získava a ktoré tvoria jednu z nosných línií tzv. obecnej ekonomiky, sú zdroje, na ktoré „má obec nárok“. Nemáme na mysli len obecné a podielové dane, ale aj zdroje ktoré môže „automaticky“ získať v prípade vytvorenia určitých služieb alebo pracovných miest. Práve tento prístup bol jedným z veľmi dôležitých prvkov pri plánovaní, vzniku a prevádzke obecného podniku. Zákonná možnosť, poskytnúť obecné zákazky priamo obecnej firme bez výberového konania, získanie dotácie v prípade vytvorenia pracovného miesta pre dlhodobo nezamestnaného, zdroje na tzv. malé obecné služby a pod.

Výsledkom uvedených aktivít je skutočnosť, že Spišský Hrhov má nadštandardne vysokú mieru zamestnanosti v obci, a to aj napriek faktu, že obec a jej podriadené zložky sú dominantným zamestnávateľom v obci. Toto tvrdenie platí aj v prípade zamestnávania Rómov.

V tomto smere je nevyhnutné uviesť, že na tomto stave sa podieľa aj skutočnosť, že aktuálne je ekonomika (lokálna, štátna ale aj Európska) v konjunktúre. Výsledkom čoho je aj skutočnosť, že obecná firma má aktuálne výraznej viac potencionálnych objednávok než je schopná sama realizovať, a zároveň časť Rómov je zamestnaná na štandardnom trhu práce (v okolitých ale aj vzdialenejších firmách). Obec sa pritom neorientuje iba na formálne zamestnávanie dlhodobo nezamestnaných, ale jej obecná firma plní aj funkciu určitého neformálneho vzdelávacieho pracoviska, v ktorom si takmer všetci dlhodobo nezamestnaní majú možnosť prakticky vyskúšať a naučia sa používať reálne praktické postupy, stroje a zariadenia, ktoré sa reálne používajú na reálnom trhu práce – pri-

¹⁰ V tomto smere pritom nehovoríme o formálnych stavebných plánoch nevyhnutných pre získanie stavebného povolenia (hoci aj tieto do nášho uvažovania patria), ale o prirodzenú jasnú predstavu o stavbe a jej postupnosti. Pričom táto predstava (alebo plánovanie) vždy pružne reaguje na aktuálne zmeny alebo limity ktoré sa v procese stavby vyskytnú, avšak k zásadným zmenám málokedy dochádza.

márne v oblasti stavebníctva. Na úspešnosti získania zamestnania Rómov na štandardnom trhu práce okrem už spomínanej ekonomickej konjunktúry a schopnosti a zručnosti samotných Rómov, nemalú zásluhu má aj mediálny obraz a pozitívne referencie Spišského Hrhova ako takého – Rómovia môžu (a aj to reálne robia) vďaka tomu rýchlejšie prelomiť prvotné negatívne stereotypné vnímanie Rómov zo strany zamestnávateľov.

Vyššie prezentované príklady situácie rómskej komunity v lokálnom kontexte Spišského Hrhova, jasne ukazujú, na mnohohrstevnosť a komplexnosť celej tejto problematiky. Bez uvedomenia si tejto komplexity, podľa nášho názoru nie je možné objektívne pochopiť procesy, ktoré sa v rámci tejto problematiky vyskytujú.

Literatúra:

- BÁN, A.: Politici? Len hladkajú slová. Týždeň, 9. 5. 2016. Dostupné na internete: <<http://www.tyzden.sk/spolocnost/31902/politici-len-hladkaju-slova/>> [7/12/2018].
- GRYGAR, J.: Děvušky a cigarety. O hranicích, migraci a moci. Praha: Sociologické nakladatelství Slon 2016.
- JESENSKÝ, M.: Spišský Hrhov vybudovali Rómovia. A dnes ho dávajú za príklad. Korzár Spiš, 19. 10. 2012. Dostupné na internete: <<https://spis.korzar.sme.sk/c/6575143/spis-sky-hrhov-vybudovali-romovia-a-dnes-hodavaju-za-priklad.html>> [7/12/2018].
- KORDA, E.: Nepomáham len Rómom – pomáham všetkým. Týždeň, 22. 5. 2016. Dostupné na internete: <<http://www.tyzden.sk/spolocnost/32216/nepomaham-len-romom-pomaham-vsetkym/>> [7/12/2018].
- LEDECKÝ, V.: Postup prác pri vysporiadavaní pozemkov v obci Spišský Hrhov. In: MUŠINKA, A. (ed.): (Ne)legálne osady : možnosti samospráv a mechanizmy vysporiadania pozemkov v prostredí rómskych osídlení. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2012, s. 15 – 26.
- MUŠINKA, A.: Podarilo sa: príklady úspešných aktivít na úrovni samospráv smerujúcich k zlepšeniu situácie Rómov. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2012.
- MUŠINKA, A. – ŠKOBLA, D. – HURRLE, J. – MATLOVIČOVÁ, K. – KLING, J.: Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013. Bratislava: UNDP 2014.
- MUŠINKA, A.: Obec Spišský Hrhov – model úspešne fungujúcej obce v procese reformy verejnej správy a v kontexte multikultúrneho spoluzitia. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku 2016.
- MUŠINKA, A. – POLLÁK, M.: Darí sa. Úspešné príklady obcí v spolunažívaní s Rómami. Levoča: Občianske združenie Krásny Spiš 2018.
- ŠOTOLA, J. – RODRIGEZ POLO, M. (eds.): Etnografie sociální mobility. Etnicita, bariéry, dominance. Olomouc: Univerzita Palackého 2016.
- SCHEFFEL, D.: Stará Tehelňa: ghetto nebo etnická enkláva?. In: MUŠINKA, A. (ed.): Stará Tehelňa. Súčasný stav a možnosti riešenia. Prešov: Centrum antropologických výskumov 2006, s. 77 – 81.
- WIRTH, L.: The Ghetto. The American Journal of Sociology, Vol. 33, No. 1 (1927), s. 57 – 71.

Článok je čiastkovým výstupom projektu APVV-15-0722 – Sociálna pasca - náklady a cesta von, ktorý bol financovaný z prostriedkov Agentúry pre podporu vedy a výskumu.